

VESTITORUL

ORGAN AL EPARHIEI ROMÂNE UNITE DE ORADEA ȘI REVISTĂ DE CULTURĂ RELIGIOASĂ

Redacția:
Piața Unirii No. 3.
Administrația:
Parcul Ștefan cel Mare No. 8.

Apare
la 1 și la 15 a fiecărei luni

Abonament:
Exemplarul 5 Lei
Pe un an 200 Lei

PARTEA NEOFICIALĂ

† DEMETRIU RADU

8 Decembrie 1920 – 8 Decembrie 1930.

În 8 Dec. l. c. se împlinesc 10 ani decând mâini criminale au doborât falnicul stejar al bisericii noastre, pe episcopul Dr. Demetriu Radu. Pierderea lui a fost o lovitură grea, aproape ireparabilă și greu simțită pentru biserica noastră unită cu Roma. Talentele sale alese le-ar fi pus cu prisosință în slujba cauzei bisericii unite, atât de primejduită și uneltită din toate părțile în primul deceniu în România întregită. Dar moartea lui a fost o pierdere grozavă și pentru neamul întreg, căci experiența-i vastă, înțelepciunea-i pătrunzătoare, tactul său cumpănit și căldura patriotismului ce clocoția în sufletul său, ar fi fost de mare folos bărbajilor Statului nostru așa de trist tulburat de patimi politice în acești zece ani dela unire. Episcopul Radu prin inteligența sa vie, prin concepțiile sale înalte și prin inima-i largă, plină de căldură, pr. tenie, afabilitate și bunăvoință față de toți, a știut să-și asigure loc de trunte între arhieriei bisericii noastre, a știut deștepta nădejdi mari ce se legau de distinsa sa personalitate și a știut să câștige iubirea și simpatia tuturor, mai ales a fiilor săi

sufletești, pentru cari, totdeauna și pentru toți, știa să aibă un cuvânt de mângâiere, îmbărbătare și părintească bunăvoință. Numele lui mare va rămânea

în veci unit cu dieceza de Oradea Mare și el nu se va șterge nic odată de pe paginile istoriei ei. Nu numai clădirile mari și multe ce le-a durat, dar și aranjarea altor chestiuni vitale atunci pentru dieceză, cum sunt: reorganizarea fondului viduo-orfanal, aranjarea situației corporilor didactice dela școlile diecezane, asigurarea existenței și bunului mers al institutelor diecezane, dovedesc întinsa lui dragoste și arzătoarea lui interesare pentru înflorirea și propășirea acestei dieceze.

Sufletul său nobil s'a despărțit într-o clipă de trupul său vânjos. Cei ce l-au admirat și iubit pentru bunătatea-i părintească, vor ști să aibă în ziua de azi, când prăznuim a zecea aniversare a crâncenei și dureroasei sale morți, ca și totdeauna, cuvinte de rugă ferbinte către Domnul atotmilostiv să-l răsplătească cu lumina cea fericitoare a vieții de veci.

În veci pomenirea lui!

A. G. R. U. sau Congregații Mariane?

În anii de după războiu în dieceza noastră orădană au început a lua un avânt îmbucurător Congregațiile Mariane, acărora îndrumare unitară Preav. Ordinariat a încredințat-o, — alături de alte societăți pii existente în dieceză, „Directoratului central al Reuniunilor“, constător dintr'un Rvs. canonic, un secretar general și câțiva membrii consultori. Eram chiar în plină organizare a acestor binefăcătoare Reuniuni, când proiectul legii cultelor, prin care Bisericii noastre i se pregătea un primejdios atac, a prilejuit ideea unei Asociații generale a tuturor Românilor Uniți: A. G. R. U. A. G. R. U. s'a înființat printr'o splendidă manifestație a tot ce are Biserica noastră mai select, în Congresul general de constituire ținut anul trecut în Noemvrie la Blaj. Arhieriei au dat binecuvântarea lor nouă și generoasei acțiuni ce se pornea și dânsii, precum și cei pe cari încrederea generală i-a pus în fruntea ei, au stărui și străruiesc tot mai mult pentru răspândirea și organizarea lui în toate parohiile și filiile.

Datoria celor ce se interesează de propășirea organizațiilor religioase-sociale din eparhia noastră era să găsească formula concretă și modalitatea practică de armonizare a ființării și activității acestor două asociații: Reuniunile (sau Congregațiile) Mariane existente de mai înainte și în plină dezvoltare, și A. G. R. U., a cărui înființare e și dorința Arhieriei și un curent general în biserică unită, pornit prin congresul de constituire din Blaj. Negăsirea acestei formule și modalități a făcut ca organizarea A. G. R. U. în dieceza Orăzii, unde să făcă cea dintâi înjghebare a lui prin constituirea unui comitet diecezan încă înainte de înființarea lui legală și faptică prin congresul dela Blaj, a mers așa încet ori, afară de 3—4 excepții, putem zice, a stagnat de tot.

Găsirea unei formule potrivite de coordonare și armonizare era grea, tocmai din pricina, că, din Statutele generale ale A. G. R. U. nu reținea limpede, că A. G. R. U.-l vrea să fie o asociație *specială*, cu scop și mijloace de activitate proprii, sau vrea să fie un complex de asociații, un organ de îndrumare și coordonare a tuturor asociațiilor speciale, pe cari le îmbrățișează și le unește?

Din o mai atentă și mai amănunțită studiere a statutelor A. G. R. U. apare fără îndoială, că A. G. R. U. vrea să fie o asociație *specială* cu scopuri, mijloace și activitate proprii, prin urmare care vrea să existe alături și peste toate organizațiile existente, coordonându-și activitatea sa cu a lor. Asta reiese neîndoios din faptul că are membrii cu cotizații, proprii, cu scopuri proprii, mijloace de activitate proprii, (adunări, conferințe, prelegeri, răspândire și editare de cărți, reviste și ziare creștine), *secții proprii*, chiar și una religioasă, și alta pentru tinerime, etc., etc., — tot ce are și poate

avea o asociație *specială* care vrea să corespundă tuturor nevoilor și trebuințelor sufletești și sociale ale credincioșilor bisericii noastre.

Evident, că aceste scopuri și mijloace de activitate proprii ale A. G. R. U. erau croite având în vedere locuri (dieceze, parohii) unde nu există nici o asociație religioasă, îndeosebi de acele nu, cari cu cutareva secție a A. G. R. U. se vor găsi pe teren comun, exemplu: Congregațiile Mariane. Acolo A. G. R. U., firește, s'ar putea desvolta în toată plenitudinea lui; (cu toată noi suntem de părerea că A. G. R. U. n'ar trebui să se deplaseze dela scopul său inițial și genuin: de-a deșteptă și ținea trează în credincioșii Uniți conștiința de Român Unit, prin produse de presă și literatură bună religioasă, prin conferințe, prelegeri, adunări și congrese; A. G. R. U. n'ar trebui să se coboare și să se ocupe cu formarea pietistă a sufletului prin obligațiuni concrete a unor practici religioase, lucru ce-l fac și-l provăd foarte bine Congregațiile Mariane și alte asoc. relig.) Piedeca organizării A. G. R. U.-ului se ivește acolo, unde sunt deja unele asociații religioase și ale căror membrii țin cu sfințenie la societatea lor, fie că s'au obișnuit cu ea, fie că ea răspunde nevoilor și necesităților sufletești mai intime ale lor, cum sunt de pildă Congregațiile Mariane și pe cari cu greu, dacă nu chiar imposibil, să-i faci să iasă din societatea cu care s'au obișnuit ori să intre și într'o altă asociație, unde încă sunt a se plăti cotizații și ale cărei scopuri, în lipsă de ceva sugestiv și impresionabil, nu li se conturează încă așa de bine, afară doar că știu că trebuie să se înființeze un comitet local, să se plătească taxe, și alăt.

Înzadar se apelează la scopurile frumoase ce le urmărește A. G. R. U.: strângerea solidarității tuturor Uniților pentru a realiza ideile frumoase ale A. G. R. U.-lui: susținerea, apărarea etc., adâncirea vieții religioase, îndrumarea vieții publice și private potrivit eticii creștine, combaterea sectelor, etc., înzadar li se țin în vedere congresele anuale ce se vor ținea în diferite orașe, tipărirea de broșuri frumoase și folositoare, etc., — toate aceste pentru ascultători sunt lucruri prea abstracte și prea îndepărtate, pentru realizarea cărora ei, dacă ai vorbit frumos, se foarte însuflețesc, dar când ajunge la plată, mai ales în actuala criză de bani, li se spulberă orice însuflețire și cred că realizarea acelor idei și planuri ce și le fixează A. G. R. U.-l nu corespund unei necesități tocmai arzătoare și astfel s'ar putea amâna și pe vremuri mai bune, și mai prielnice pentru a ține idealiste.

Pe când la înscrierea la o asociație religioasă, Congregație Mariană d. ex., il poți înduplecă mai ușor. Deoparte pentru că practicile și obligațiunile la cari se obligă în Congregație, d. ex., corespund unei necesități pururea

arzătoare: aceea de o mai bogată și mai intensă viață religioasă, spirituală, de care sufletul omenesc totdeauna e însetat și e, mai ales acum, în timpul de soluție și destrămare generală a oricărei vieți morale și spirituale de după războiu. Iar de altă parte cadrele Congregației Mariane, pe lângă potolirea setei după mai multă religiositate, îi îmbie membrului ocaziuni de-a deprinde și alte fapte plăcute sufletului omenesc: fapte de caritate în secția caritativă, fapte de împodobirea cultului divin prin împodobirea altarului ori a bisericii; fapte de pietate față de cei morți prin îngrijirea mormintelor, fapte de caritate prin cercetarea bolnavilor la locuință ori la spital, prin îmbrăcarea ori dăruirea săracilor la Crăciun, la Paști etc. Afară de aceea, însăși ființa Preacuratei Fecioare, pentru a cărei cinstire deosebită se asociază credincioșii în Reuniuni Mariane, deprinde asupra sufletelor credincioșilor noștri o vrajă, un farmec dulce și misterios. Au nu această intimă nădejde și însuflețire către Preasfânta Fecioară umple la Bicsad, la Nicula, la Radna, etc. mănăstirile, cu mii și zeci de mii de credincioși? Iată o înclinare, ce se poate exploata fericit, se poate captă și organiza. Aceasta explică succesul Congregațiilor Mariane. Peste toate aceste mai vine formalitatea sugestivă și impresionantă a primirii prin atârnarea medaliilor, prin primirea diplomei, cari pe lângă că sunt lucruri plăcute sufletului, sunt un continuu memento al obligațiilor și al drepturilor primite în Congregatie.

Poate că unora nu le va conveni numele de: Congregații Mariane; poate acest nume nu-l văd atât de sugestiv și atractiv, ca de pildă, Ostașii Crucii, ori Ostașii D-ului. Dar aceasta e chestie de amănunt. Congregațiile Mariane s'ar putea numi foarte bine, cum se numesc și în Italia: Fiii Preacuratei, Fiii Maicii Domnului, Fiii Maicii Sfinte.

Iată de ce cu mult mai ușor înființezi o Reuniune sau o Congregatie Mariană — cel puțin la noi — decât A. G. R. U. Iată de ce ținem noi mai indicat a populariza Congregațiile Mariane, decât a recurge la o materie de import, ca de pildă la Oastea Domnului, Oastea Crucii, etc., cari sunt împrumuturi protestante și titluri goale, când noi avem pietatea Mariană, devoțiune catolică, orientală și românească, devoțiune care e chezașia dreptei credințe și biruitoare a tuturor ereziilor. Să mergem noi să învățăm la protestanți ori la ortodocși mijloace de adâncire a vieții religioase?

Dar urmează de aici cumva, că A. G. R. U. nu trebuie înființat, că de A. G. R. U. nu-i nevoie? Deloc. A. G. R. U. trebuie să se înființeze și la noi ca pe tot locul; e o chestie de onoare, ca lucrul mare și minunat început, să nu se lase în adormire. Dar A. G. R. U.-l nu trebuie confundat cu Reuniunile de evlavie, rolul lui cu rolul acestora. *Qui bene distinguit bene docet. Distingue entia et concordabunt jura.* Părerea

noastră e, că A. G. R. U. poate ființa și alături de asociații sau Reuniuni Mariane, numai să se țină bine seama de aceea, că A. G. R. U. nu este o societate pietistă cu scopul de-a obliga membrii săi la anumite devoțiuni speciale religioase, ci este o asociație specială, cu scopuri și mijloace proprii, generale, cari *nu esclud întru nimic, ci se ridică peste, întregesc și complectează, activitatea Reuniunilor de pietate.* A. G. R. U. are de gând să lucreze mai mult prin broșuri și conferințe, prin șezători lunare ori săptămânale, prin congrese anuale, districtuale, diecezane și generale, și astfel să-și realizeze scopurile sale: adâncirea și luminarea conștiinței și a convingerii de român unit, credincios principiilor bisericii sale atât în viața particulară și familiară, cât și în cea publică socială; iar scopul congregațiilor e, prin obligarea membrilor la anumite devoțiuni și practice religioase, adâncirea vieții morale și religioase.

Scopurile lor, al A. G. R. U. și al Congregațiilor înfârșit sunt identice, numai calea pe care cearcă a-l realiza e deosebită: A. G. R. U. pornind mai departe: deșteptarea și influențarea convingerii de român unit prin broșuri, conferințe, congrese, — Reuniunile Mariane luând-o mai drept: prin punerea în practică a acelei convingeri, prin deprinderea în devoțiuni practice religioase, pe lângă împlinirea conștiințioasă și înomisă a celor obligatoare de creștin. Iată dar că A. G. R. U. și Reuniunile Mariane tot la acelaș scop ajung, pe căi diverse însă. Se poate spune chiar, că una conduce la cealaltă: A. G. R. U. conduce la Congregatie, iar Congregatia conduce la A. G. R. U. Când membrii A. G. R. U.-ului vor fi pe deplin pregătiți prin mijloacele A. G. R. U.-lui, vor intra în Congregatie, iar de altă parte nimeni nu va înțelege mai bine scopurile A. G. R. U. și nimeni nu le va sprijini mai, cu foc, decât membrii Congregațiilor, cari au ajuns respective au început de-acolo unde trebuie să ajungă în definitiv și membrii A. G. R. U.-lui cu timpul.

Prin urmare să nu se mire nimeni dacă noi susținem, că A. G. R. U. și Congregații Mariane pot funcționa paralel: Membrii A. G. R. U.-lui beneficiind în schimbul cotizațiilor plătite de favorurile ce li le concede Comitetul diecezan sau central, și totodată luminându-și prin aceste favoruri convingerea și conștiința creștină, iar membrii Congregațiilor ori ai Reuniunilor Mariane perfecționându-și sufletul prin practicile și devoțiunile religioase și prin celelalte obligațiuni plăcute cari le-au luat asupra-și. Așa vor trăi amândouă și vor face bine, sufletelor și Bisericii. Prin urmare orice nedumerire trebuie pusă la o parte și să începem înființarea și a A. G. R. U. și să continuăm cu aceea a Reuniunilor Mariane, chiar dacă în ele s'ar încrie dintr'o parohie ori filie nu mai mulți de 4—5—10. Prudența și împrejurările locale ne vor spune care s'o înființăm întâi. Să începem cu aceea cu

care credem că vom reuși mai ușor. Dar de început trebuie să începem, fie cu una fie cu alta; fie cu cea mai de sus, fie cu cea mai de jos. Datoria ne cheamă; suntem în slujba Bisericii și a sufletelelor, să nu ni-o neglijam dar' *)

P. Dr. Tăutu.

*) NOTĂ: Acest articol s'a scris înainte de ședința Comitetului Central al A. G. R. U.-lui ținută în Cluj la 29 Nov., pentru a să răspundem unor nedumeriri ale preoșimeii noastre diecezane, care zicea: „Cum, să înființăm și A. G. R. U. și Reuniuni Mariane, doar Reuniunile fac totul ce pretinde și A. G. R. U.-ul”. La ședința Comitetului central însă m'am putut convinge, că nu numai preoșimeea noastră diecezană confunda Reuniunile Mariane cu A. G. R. U. și invers, ci și alții voiau să deturneze A. G. R. U.-l dela noțiunea și ființa lui genuină, inițială; sunt cari vreau să facă din A. G. R. U. o secție religioasă cu scopuri și îndatoriri proprii asociațiilor religioase. Această încercare e nu numai o deturnare a A. G. R. U.-lui dela adevărata lui menire așa cum au ideat-o inițiatorii lui, ci reușita ei ar duce la moartea fatală a A. G. R. U.-lui. Pionierii A. G. R. U.-lui ar trebui să se întoarcă la noțiunea genuină a lui și să nu se amestece în câmpul de activitate al asociațiilor religioase, în speță al reuniunilor pii. A. G. R. U. e A. G. R. U. și reuniunile de pietate sunt reuniuni de pietate. Nu se pot confunda aceste două. *Distingue entia et concordabunt jura.* Dealtfel sunt speranțe, că ideile clare și distincțiunile câmpurilor de activitate se vor lămurii și se va lăsa ca fiecare din aceste două organizații să-și urmeze drumul său: Reuniunile de pietate, îndeosebi cele ale Preacuratei, să-și desvolte activitatea lor de intensificare a vieții religioase prin practice evlavioase, iar A. G. R. U. să rămână ceea ce e și trebuie să fie: un puternic organ de deșteptare și formare a conștiințelor române unite. Că Statutele A. G. R. U. prevăd o secție religioasă? Destul de rău; nici cei ce le-au compus, și nici noi toți câți am asistat la votarea lor, nu am făcut cuvenita distincțiune între activitatea ce trebuie s'o desvolte A. G. R. U. ca Acțiune catolică, și între cea a reuniunilor de pietate. Mi-ar plăcea să mi se arate în care țară catolică Acțiunea Catolică se ocupă *direct* de formarea pietistă a sufletelor într'o secție religioasă specială a sa, obligându-i la acțe și devoțiuni mai multe decât la cele impuse de preceptele d-zești și bisericesti? — afară de cazul când, considerată ca un complex de asociații, nu numără cumva între asociațiile asociate și vre-o Reuniune de pietate. Afară de aceea, formațiunea pietistă e chestie de ierarhie bisericască, o pot face preoșii, dar nu mireni; aceștia se pretează ca materie. — Că secția religioasă o cer credincioșii? Să li se dea o asociație religioasă, de pietate, dintre cele existente; să se desvolte cultul marian, ori celalalte devoțiuni admise de biserică, dar să nu recurgem la material de import și de proveniență străină. Părerea noastră e că cultul Marian, ori cel euharistic, concretizat în Reuniuni de pietate (congregații etc.), e cel mai potrivit mijloc de-a da hrană sentimentală sufletească acelor cari doresc mai mult; cele mai potrivite, și, cred, și singurele admisibile în biserică noastră catolică, și nu niște asociații străine (Oastea D-lui, Oastea crucii), cari nu știm nici-odată unde pot sfârși. Credem deci, că dorinței poporului după mai multă evlavie să-i răspundem prin înființarea asociațiilor de evlavie (Congregații Mariane, As. Cultul Preasf. Inimi, Sf. Rozar, Apostolatul rugăciunii, etc. după împrejurări, — toate provăzute cu mulțime de indulgențe), iar nu prin transformarea A. G. R. U.-ului în Reuniune de pietate. Dacă totuși organele în drept ar hotărî și admite și altfel, noi nu mai avem ce zice. În câteva articole însă după îșvoare competente vom lămurii noțiunea genuină a A. G. R. U. care nu e altceva decât Acțiunea Catolică la noi, și noțiunea Acțiunii religioase, precum și câmpurile lor de activitate.

P. Dr. Tăutu.

Probleme religioase de prin sate.

Religia creștină, cu toată vechimea ei, nu e încă îndeajuns cunoscută, nu numai de lumea păgână, dar nici de cea creștină.

Sunt oameni intelectuali cari nu știu adevărurile elementare ale credinței lor. Ce să zicem de poporul dela sate, care în multe locuri e cu totul ignorant? Dacă până acum, a fost cu puțință, ca sentimentul religios să se mențină, fără ca poporul să fi fost mai conștient de el, de acum înainte să impune o muncă mai intensivă, o veghere mai atentă. Pentru că până acum înseș împrejurările au suplinit și alimentat, în mare măsură, această lipsă. Imprejurările însă s'au schimbat. Școala veche s'a transformat și tinde a se emancipa total de sub tutela bisericii, la umbra căreia s'a născut și s'a desvolat.

Cu ce am umplut noi golul religios, care începe a se simți deja, în școala de azi? De altă parte lumea face progrese vertiginoase, doar progresul tehnic triumfă asupra celui spiritual. Indivizi din sate și orașe, împinși de lupta pentru existență, care, și ea, este acum mai îndrăzneață, cutreeră lumea. Vin în contact cu fel și fel de idei, cari de cari mai sucite. Cultura cu'ncuvânt, pătrunde treptat treptat în popor. Și ce fel de cultură? Și din ce fel de mâni? Oare poate fi pentru noi indiferent? Putem noi sta cu mâinile în sân? Lăsa-vom oare ca cultura aceea, care încă e în căutare problemelor de viață, care e încă în fașe și deja i se prezice cataclismul, să i-a locul adevăratei culturi sufletești? Această cultură științifică, care răstoarnă azi, ceea ce afirmase ieri, care e atât de nestabilă, relativă și alcătuită în mare parte numai din ipoteze, e predată și tălmăcită poporului drept adevăr adevărit.

Lupta deci cu pseudo-cultura și cu ignoranța se impune. Cum să te lupți însă, când n'ai arme? Pentru că dacă vom fi sinceri vom recunoaște, că suntem destui, tineri și bătrâni, cărora porțile științelor ne stau închise. Ba poate, că nu ni s'au deschis niciodată. Să ne mai mirăm atunci, că în lupta aceasta, vom suferi înfrângeri? Dar este și o blamă a religiei lui Hristos, ca reprezentanții ei să n'o știe apăra. Ea să fie considerată și azi, ca religia proștilor.

Iată dar, că avem de apărat și cultura adevărată și, prin urmare, nu ne putem lipsi de ea. Cu atât mai vârtos nu, întrucât idealurile pământeste ale religiei și cultului adevărate coincid. Au nu tind toate sforțările culturii să formeze oameni cu caracter moral, pe cari religia îi formează cu mijloace atât de simple? Dacă dar' religia să străduiește pentru acelaș scop ca și știința, cu mijloace mult mai sigure ca ale științei, atunci de ce este privit catihetul peste

tot, deși aceasta poate că nu se spune totdeauna pe față, ca un retrograd, care ar infiltra în inima copiilor lucruri fără de niciun rost? Eu cred, că numai din lipsa de pregătire temeinică atât religioasă, cât și științifică a învățătorimei și a preoției deopotrivă.

Ei bine, dar de unde să-și câștige această cultură preotul, căci despre el vorbim, dacă n'o are pildă. Că din literatura noastră teologică, așa de săracă, mai vărtos în cărți de specialitate, cu greu o ar putea aduna. Iată dar, că ne-ar trebui o carte, numească-se *apologetică-socială*, sau ori cum, care să facă

față tuturor științelor în legătură cu Teologia. Un fel de „*Summa theologica*“ a timpurilor noastre. Și încă una pentru intelectuali și una pentru popor. Aceasta carte s'ar putea pune în mâna elevului, când termină cursul primar, având-o ca o călăuză în viață.

Astfel cred eu că ar avea substrat temeinic și reuniunile de pietate. Astfel ar înflori viața religioasă. Aceasta este problema religioasă la sate. Dar cine o va rezolvi?

ALEXANDRU GĂVRUȘ,
preot rom. unit în Moclar.

DOUĂ CONFERINȚE

(Urmare)

de **Dr. Iacob Radu**, prepozit capitular, protonotar apostolic

»Nu este deci unirea *cauza eficientă* a certelor și persecuțiilor împrumutate între românii din veacul trecut. Din contră, dacă vrem să fim drepti, trebuie să recunoască oricine, că unirea așa cum s'a făcut la 1700, a fost astfel întocmită, plănuită și pusă la cale, încât să nu fie între românii din Trans. două confesiuni, ci o singură religie și biserică unită cu biserica Romei.

»Dovadă despre aceasta este adunarea grandioasă a Românilor din a. 1700. Inșă o parte neînsemnată din ei deja dela început s'au lăsat a fi amăgiți de dușmanii Românilor, de Greci, Sârbi și Maghiari, calvini și alte instrumente oarbe ale acestora, și au spart acțiunea comună a poporului românesc, care avea de scop și emanciparea lor politică. Frațiunea această sprijinită de dușmanii neamului nostru mai târziu a crescut și s'a lăsat a fi sedusă tot mai tare, pânăce pe urmă, tocmai când românii uniți luptau cu mai mare energie și prospecte de succes pentru câștigarea drepturilor politice-naționale, a fost cuprinsă de un fanatism nutrit de emisarii Sârbilor și Grecilor, pe care însuși Hurmuzaki, om desigur. nesuspect în ochii »ortodoxilor«, îl descrie cu acestea cuvinte: »pretutindenea a pus însuș poporul mâna, ca să delătore pe preoții uniți și să pună în locul lor păstori gr. orientali rămași în credința lor de mainainte, cari nu numai și-au cuprins oficiul neîmpedecați, ci și în vorbirile lor ațățătoare și prin machinațiunile lor în contra catolicismului au desvoltat un zel fanatic neînfrănat. Unde nu mergea cu binele, venea rândul la forță

N'au lipsit nici bătăi și maltratări puse ici și colea pe preoții uniți mai neascultători de astfel de dorințe. Cu cât se amâna lucrul, cu atât se îngrămădeau asupra capului lor jefuirile și prigonirile. Nici un preot unit nu se putea arăta în biserică și totuși poporul nu cerceta nici o biserică. În toate locurile acestea încetase orice funcțiune preoțească și slujbă Dumnezeiască, și întocmai ca și în celelalte momente importante ale vieții, așa se întâmpla și aștrucarea morților fără asistență bisericească. Ce e

drept împărăteasa a cercat cu unele mijloace blânde să liniștească populațiunea, însă fiind că acelea mijloace se aplicau de niște mâini *acatolice*, mai mult stricau, decât foloseau«. In Blaj s'a conservat până în anii 1843 un ornat bisericesc, în care un preot român unit a fost măcelărit tocmai la sf. Altăr, când ținea sf. Liturgie. Și cum nu s'ar fi dimis poporul la astfel de crime, dacă a văzut, că un protodop ortodox n'a cruțat nici chiar preasfântul trup al Domnului Christos. Acesta a fost protopopul din Idicel Michail Popoviciu, care intra în bisericile unite, lua sf. Cuminecătura de pe Altar și în văzul poporului o trântea în mijlocul bisericii«¹⁾.

»La astfel de scene infiorătoare și la represaliile ce le vor fi folosit și uniții în timpuri așa de agitate, cel puțin religieuna nu le-ar fi dat ansă dacă Românii rămâneau toți dela început pe lângă uniunea făcută în 1700 și nu s'ar fi lăsat să fie amăgiți de dușmanii lor neîmpăcați«²⁾.

Cu mângăiere însă trebuie să spunem, că clerului unit i-se cuvine meritul de a fi stărpit urgia ce au băgat-o dușmanii neamului nostru între Români, căci precum scrie istoricul Petru Maior: »Pe urmă aceea se cade să dăm protopopilor celor uniți cari toți sunt învățați și întru știința teologicească procopsiți, că ei cu hărnicia și cumpătul lor, au stifts urgia cea între Uniți și Neuniți, care mai înainte se vedea a fi neînvinșă, cât acuma nu numai nu se goneșc, nu se batjocoresc unii pe alții, ci încă cu prietenie frățească petrec la olaltă«³⁾.

Am citat aceste cuvinte ale marilor noștri istorici, nu pentruca să deschidem ranele trecutului, și cu atât mai puțin pentru a aduce vreo acuză bisericii ort. române, ci numai ca să arătăm, că în relațiunile dintre dânsii, Românii să nu asculte de șoaptele și amăgirile străinilor, nici să se lase a fi stăpâniți de duhul urei

¹⁾ I. M. Moldovan în Archiva pentru fil. și ist. pag. 741.

²⁾ A. Bunea, Chestiuni din dreptul și ist. bis. rom unite, p. II. pag. 229—233.

³⁾ Petru Maior, Istoria bis. P. I, cap. 4 §-10 pag. 118.

și al dușmăniei și de patimele omenesti, ci ca frați și creștini așa să și trăiască căutând ceea ce îi unește și încunjurând tot ceea ce i-ar putea despărți și învrăjbi.

Credem, că trecutul nostru ne învață destul de clar, că din certuri și dușmăni numai străinii au avut folos și că dacă voim să fim tari și să putem munci cu folos spre binele comun al patriei, aceasta numai împăcați între noi înșine și în dragoste frățească o putem face. Numai așa putem spera că, după cuvintele psalmistului, Domnul va da tărie acestui popor, și-l va binecuvânta cu pace (Ps. 28, II). Iar poetul latin (Salustiu) spune că: »Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabunfur«. Prin unire și bunăînțelegere lucrurile celea mici cresc, iar prin vrajbă și neînțelegere celea mari se destramă³⁾.

II.

Cari sunt cauzele cari mențin acest antagonism ?

Răspuns: Poporul român unit și ortodox din Ardeal în general trăiește și acum în pace și bună înțelegere și certuri și neînțelegeri mai grave de natură confesională se ivesc numai acolo unde intervin conflicte și ciocniri de ordin material, cari sunt produse de imprudența și nepriceperea vre unui preot sărac cu duhul. Demulte ori însă au fost provocate de agitațiile răutăcioase și interesate, pornite din chiar centrele unor eparhii ortodoxe.

În cercurile clericale ortodoxe peste tot se susține cu îndârjire principiul de tot fals, că singură ortodoxia a conservat și scăpat nemul românesc de pierire în urgia vremilor trecute și că cine nu este ortodox nu poate să fie român adevărat, și în fine, că după înfăptuirea unirei naționale, trebuie făcută și cea religioasă. Deci ca să ne scape, vezi Doamne! pe noi uniții de pierire și să desăvârșească unitatea statului, sunt în drept să ne întoarcă prin orșice mijloace la ortodoxie!

Din premise false concluzie falsă! De aci apoi stăruința fanatică de a pune în practică diabolica axiomă, pe nedreptul atribuită Iesuiților, : *scopul sfînțește mijloacele*, pe a cărei bază îndată după unirea națională, s'a și pornit lupta de exterminare în contra bisericii române-unite.

Să amintim numai cazurile cele mai celebre:

Cunoscutul jurământ al înalt P. Sale mitropolitului Nicolae Bălan urmat de cuvinte și de fapte, cari arată că aievea scopul vieții I. P. S. Sale este distrugerea și desființarea bisericii române unite. Iar ce sentimente a putut produce în inimile credincioșilor uniți o ieșire atât de pătimase și de nedemnă de un atât de înalt arhiepiscop, poate cugeta ori și cine!

Mai departe: agitațiile P. S. S. Episcopului Nicolae al Clujului, mai ales prin județul Maramureșului prin misionarii Ruși și Români aduși de prin Basara-

bia, și prin preoți hirotoniți din criminali de rând (cazul lui Bâznog) sau din învățători fără nici o pregătire teologică și trimiși prin satele unite, ca să facă vrajbă și proselitism cu cele mai condamnabile mijloace. Purtarea nefrățeasă a P. Sale R. R. Ciorogariu episcopul ortodox al Orășii cu ocaziunea jubileului de 150 de ani dela înființarea diecezei române unite tot de acolo. Și în fine misionarismul turbulent și provocator al părintelui consilier diecezan Ciuhandu în județul Aradului.

Discursurile rostite din partea mai multor arhiepiscopii, preoți mireni ortodoxi în Senat la desbaterea legii cultelor și a Concordatului cu Sf. Scaun al Romei în cari biserica unită a fost declarată quasi afară de lege și s'a cerut pe față desființarea ei. Este adevărat că guvernele de atunci prin miniștrii lor de culte domnii Al. Lapedatu și A. Vlad au desaprobat acest mod de cugetare și de luptă, recunoscând meritele și dreptul de existență al bisericii române unite, ceace le servește lor spre onoare și nouă spre mângâiere, dar se pare că nu a schimbat nimic din atitudinea dușmănoasă și agresivă a ortodoxilor față de uniți.

Atacurile continue și vehemente ale presei bisericesti oficiale ortodoxe din Ardeal, ca să nu mai vorbim de foaia celebrului pamfletist Tudor Ppescu zis dominantu, în contra Bisericii catolice în general și a celei unite în special. În acestea foi se scriu aproape în fiecare număr neadevăruri grosolane și se folosește un stil atât de vulgar, de necivilizat și provocator, încât pun în uimire și scandalizează și pe ortodoxii onești și de bun simț.

Cazurile cunoscute de violențe și de răpiri de biserici din Cib și Poiana din Dieceza Lugojului și din Hamba, Gâmbaș și din Sâniacobul de Mureș din Archidieceza Blajului, unde justiția și administrația nu a făcut dreptate deplină nici acum.

Agitațiile unor protopopi ortodoxi, cari pândesc comunele unde sunt neînțelegeri între preoți și popor ca să pescuiască în turbure și să ademenească pe credincioși la ortodoxie prin promisiuni de pământ, zidiri de biserici, scutiri de ștoale și lectical etc. Tot așa cu ajutorul unor consilieri agricoli s'a exploatat, chiar și situația nenorocită a coloniștilor; cum este cazul coloniei numită »Colonia Paulian« în județul Satu-Mare, unde pentru 9 familii ortodoxe s'a înființat parohie dotată cu peste 100 jugh., iar celea 104 familii unite nu au nimic și au fost provocate să se declare de ortodoxe, căci la cazul contrar li-se va lua pământul și vor fi scoase la drum!

Și aici un preot făcut din învățător, cu numele Purdel (nomen est omen) a fost instigatorul, cu complicitatea consilierului agricol. Numai cu mare greutate a putut episcopia noastră să scape pe acei sârmani credincioși din ghiarele proselitistice ale celui contrabandist de suflete, care după ce s'a instalat ca un boieru într'un castel grofesc și folosește gratuit

³⁾ Vezi despre acestea și Conferința I. punct. II, 6 și 7.

aproape 150 de jughere de pământ clasa I, se simțea tare și nebirit în situația sa de satrap al lor.

Mare resens și indignare a produs între românii uniți cazul din congresul național bisericesc ortodox din toamna trecută, când un domn prof. universitar nu s'a știut a aduce în fața congresului date false și neadevărate despre o pretinsă avantajare a bisericii unite față de cea ortodoxă.

Și este de mirat că deși erau de față arhierii și mireni cari au știut că multe din acele date sunt false ori exagerate, nu le-au desmintit nici rectificat, din contră toți l'au aprobat și aplaudat pe orator. Ba ce este mai mult, s'au aflat doi foști miniștri de culte, cari nu numai că s'au lăsat a fi induși în eroare de colegul lor mai tânăr dela Academia Română, dar răpiți de un hiperzel greu de explicat, au potențat, dacă a fost cu puțință, pățimașă lui isbucnire și fără să mai caute a se convinge despre adevărul spuselor lui, unul a propus că vorbirea d-lui prof. universitar S. Dragomir, căci el este tristul erou al acestei ridicole lupte în contra morilor de vânt, să se tipărească într'o broșură și să se lătească cât mai mult în popor, iar celalalt, să se aleagă o comisie care să complinăască acele date, va să zică să adune nou material de agitație confesională și de ceartă între cele două biserici românești!

Este drept că acest caz a fost mai mult o manoperă politică și lovitura a fost îndreptată în contra guvernului, dar nu este oare lucru detestabil, ca într'o atât de înaltă adunare bisericească ortodoxă, să se folosească cineva cu aprobarea tuturor, de situația închipuită de individiat a bisericii unite ca de o unealtă pentru scopuri politice?

Multe din datele d-lui prof. Dragomir au fost imediat desmintite din partea celor competenți, și sperăm că ancheta ordonată din partea Ministerului Instrucțiunii și al Cultelor, va descoperi fapte și adevăruri, cari vor pune în uimire pe toți oamenii obiectivi și senini la judecată. Episcopiile noastre vor arăta lucruri și fapte, cari vor face să le treacă oamenilor orbiți de ură și de patimi, pe veci pofta de a mai pași în public cu povestea avantajerii bisericii unite față de cea ortodoxă.¹⁾

În sfârșit mai amintim că în timpul din urmă »Societatea ortodoxă națională a femeilor române« a început să înființeze filiale chiar și în acele orașe din Ardeal, unde există vechi Reuniuni de femei române interconfesionale, prin ce se intenționează, cel puțin în mod deghizat și indirect, desființarea acestor din urmă, în cari timp de mai multe decenii femeile ortodoxe și unite au muncit în bună înțelegere și cu frumoase rezultate pe terenul social, caritativ și cul-

tural. Acum dar se începe introducerea dihoniei confesionale și pe acest teren, atât de onorat în trecut prin opera celor mai nobile sentimente ale inimei femeiești.

Din fericire cu toate agitațiile și provocările înșirate mai sus, Înălții Ierarhii, clerul și poporul român unit, și-au știut păstra calmul și demnitatea cuvenită unei nobile și legitime apărări. Discursurilor li-s'a răspuns cu liniștea și demnitatea pe care și-o dă conștiința adevărului și a sfințeniei cauzei pe care o aperi; argumentelor de multe ori șubrede și malițioase cu contradovezi puternice și sdrobitoare; violențelor de limbaj și stilului de mahala cu blândețe și în ton energic dar civilizată, ofenselor și batjocurilor cu vorbe bune și cu dragoste creștinească. (De ex. congresul impunător al A. G. R. U-lui ținut în Blaj la 23—24 Nov. a 1929).

Dacă se vor fi întâmplat și la noi în unele rari cazuri nereguli ori abuzuri, s'au luat imediat măsuri de îndreptare și de intrare în legalitate, dar agitații cu rea credință și propagandă cu mijloace nepermise nu s'au făcut. Spiritul și disciplina bisericii catolice nu permite asemenea lucruri. Iar dacă totuși atari măsuri nu s'ar fi luat, are guvernul atâtea căi și mijloace pentru a face să se respecte legile și ordinea și nu este de loc lipsă de intervenția unei alte părți interesate, care, în loc de pace și ordine, să producă efect cu totul contrar, adică să fie: *medicina peior morbo*, sau ce este și mai rău, să se dea otravă în loc de leac!

(În Nr. viitor sfârșitul.)

In atențiunea tuturor!

Vreți să cunoașteți pe scurt istoria Papatului Roman? sublima luptă în cursul istoriei a celor două puteri, cea bisericească și cea lumească? Originea, desvoltarea și deslegarea „chestiunii române”?

Citiți frumoasa carte a marelui publicist francez Jean Carrère „Le Pape”, tradusă în rom. de „Soc. sf. Ioan Gură de Aur” sub titlul

„TRIUMFUL PAPANITĂȚII”

Cartea conține și textul românesc al Legii garanțiilor, al Tratatului din Lateran și al Concordatului cu Italia. Fotografia Statului papal, Lista completă și autentică a tuturor papilor — dela Sf. Petru până la Pius XI. — Frumos și elegant executată, 304 pagini, coperta la litografie: Prețul 100 Lei.

¹⁾ Ni se pare că după obiceiul fărui s'a mușamălit și această afacere scandaloașă a cărei durere la sfârșit ar fi avut un rezultat cu totul contrar dorinței inscenatorilor ei.

CRONICI

Salariile preoșilor pe Oct. 1930.

Nr. 3423—1930.

Spre cuvenită orientare comunicăm, că salariile preoșilor pe luna Oct. crt. Ni-s'au achitat și acelea se pot ridica dela oficiul administrativ al fundațiilor diecezane.

Oradea, 28. Octomvrie 1930.

Locale: Spsirea Excelenței Sale Nunțiului Apostolic la Oradea. Exc. Sa Nunțiul Apostolic la București *Angelo Mario Dolci* va sosi Vineri în 5 Dec. c. la Oradea (la orele 22,40) însoțit de Exc. Sa arhiepiscopul Dr. Valeriu Tr. Frențiu și Mons. Luigi Arrigoni secretar al Nunțiaturei. Exc. Sa Nunțiul vine pentru a săvârși consacrarea întru episcop a noului titular al episcopiei catolice de rit latin Oradea—Satu-Mare, P. S. Sa Dr. Ștefan Fiedler. Sâmbătă în 6 c., sărbătoarea Sf. Niculae și hramul catedralei și al Diecezei noastre, Exc. Sa Nunțiul va asista solemn la liturgia pontificală românească din catedrală.

Parastas pentru rep. † episcop Dr. Demetriu Radu. Luni în 8 Dec. orele 10 a. m. se va oficia în catedrala rom. unită un parastas pontifical pentru odihnea rep. episcop Dr. Demetriu Radu, fost episcop de Oradea.

Predici la catedrală: 6 Dec.: Dr. Gheorghe Miculaș, vicar episcopesc, prelat papal. — 7 Dec.: Rvs Emil Bran. — 14 Dec.: Mon Vasile Barbul. — 21 Dec.: Dr. Cor. Tămăian. — 25 Dec.: I. P. S. Sa Dr. Valeriu Tr. Frențiu. — 26 Dec.: On Iuliu Muth. — 28 Dec.: Dr. Al. L. Tăutu.

Hirotoniri: Duminecă în 30 Nov. a fost hirotoniți întru preoși absolvenții *Vasile Hoblea* (din Cig), *Augustin Olah* (din Moftinul mic) și *Gheorghe Oros* (din Adon — Ungaria).

Diverse: — *Ce este „Universul”?* Duminecă în 2 Nov. c. s'a inaugurat noul palat al ziarului »Universul« din București. Cu acest prilej, patriarhul României? care a participat la serbare, în cuvântarea sa a definit »Universul« într'alte așa: »un cald apărător al intereselor bisericii ortodoxe române«. O știam de mult; se mai putea adăuga »și un aprig dușmân al bisericii catolice universale«; căci toate știrile nefavorabile acestei biserici apar mai întâi și prompt în »Universul«.

— *Ce este ortodoxismul nostru?* D-l prof. Nicolae Iorga, rectorul Universității din București, a asistat anul acesta, împreună cu Patriarhul, la deschiderea cursurilor facultății de teologie din București. D-l Iorga a definit ortodoxismul nostru așa: »Ortodoxismul nostru este interpretarea cu sufletul național al dogmelor religiunii răsăritene« (»Apostolul« No. 22 p. 341). Va să zică nu a religiunii lui Hristos? Ori dacă a religiunii lui Hristos, — noi știam că Hristos n'a lăsat o religie apuseană și alta răsăriteană, ci numai una universală. Nici savanții mari nu-s totdeauna precizi.

Tipografia și Litografia Românească S. A., Oradea.

BIBLIOGRAFIE

A apărut: *In memoriam*. Prișos memoriei episcopului Dr. Demetriu Radu. La a zecea aniversare a a tragicei sale morți, de Dr. Iacob Radu, prepozit capitular, prolonțar apostolic.

Prezența carte cuprinde în 2 părți și VII capitole (102 pagini și mai multe cifre) o fidelă expunere a evenimentelor din toamna anului 1918 până la tragica și zguduitoarea moarte a marelui arhiepiscop Dr. Dem. Radu, precum și funerariile, dolii și condoleanțele, vocile de presă în legătură cu acest dureros și funest eveniment. O recomandăm tuturor cari vreau să mai retrăiască sufletește acele glorioase, dar triste și amare zile ale anilor 1918—1920. — Prețul 100 Lei + porto.

Nou! Nou! Nou! Cărți de rugăciuni de Ioan Genț,

legătură supralux, se găsesc la Seminarul teologic, Oradea, dela 200 până la 350 Lei ex. Legătură piele fină, neagră, colorată, cauciuc, cu și fără copcii!

Va apare pe Crăciun:

MEDITAȚII EUHARISTICE

după sf. Ioan Vianney paroh de Ars tradusă de *Soc. sf. Ioan Gură de Aur*.
Prețul 40 Lei și porto, (320 pagini f. 16°)
hârtie curat velină, broșată în carton.

Cartea care va populariza
devoțiunea euharistică!

E tradusă pe înțelesul tuturor. E bună și pentru predici euharistice. E plină de pilde din viața sf. paroh de Ars.

Ceice o abonează de-acum
o primesc porto-franc!

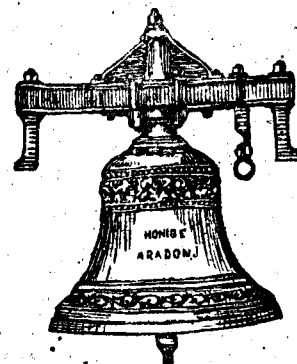
HÖNIG FRIDERIC

ARAD, SRTADA BARIȚIU 10-21.

Cea mai veche și mai mare turnătorie de clopote din România.

La comandă fabrică clopote de orice mărime din cel mai curat bronz pentru clopote pe lângă garanță mare și cu prefixarea precisă a tonurilor. Invenție proprie licențiată.

Rechizite și scaune de fer pentru clopote. Motoare electrice pentru clopotit. — Condițiuni avantajoase de plată.

Fondată
la anul 1840.

Redactor responsabil: Păr. Dr. Aloisie L. Tăutu